

1. januar 1975 kl. 19.20

Statsminister Trygve Brattelis tale
i TV og radio 1. januar 1975.

Kjære landsmenn,

Det året som nettopp tok slutt, var et godt år for Norge. Vi ser dette særlig klart i forhold til de betydelige vansker mange andre land møtte det siste året. Vi slapp nokså lett gjennom et markert brytningsår i internasjonal økonomi og politikk.

Likevel vil vel mange føle at det nye året stiller oss overfor større oppgaver enn de som ble løst det gamle år. Det er vårt folks rett og plikt å ta vare på sine egne nære interesser i en omskiftelig verden. Og vi skal være glade når det går bra for oss selv. Men slik som nasjonene i vår tid føres stadig nærmere hverandre, vet vi at vi kan ikke være likegyldige til det som skjer rundt omkring oss. Vårt land er for sammenvevet med verden til at vi vil kunne leve i fredfylt isolasjon, hvis økonomisk og sosial motgang og kriser rammer verden derute. Og vi behøver ikke reise langt for å finne tegn på det.

Med eksplosiv kraft er fundamentet i verdens økonomi blitt forrykket. De flerdoblede internasjonale oljepriser har blitt stående som symbolet på disse forandringer. Men det gjelder også andre viktige råvarepriser. Det internasjonale valutasystemet er nærmest sprengt.

Forandringene i oljeprisene alene har øket oljelandenes inntekter med 70 milliarder dollar pr. år. Kjøperlandenes utgifter har øket med det samme beløp.

Mange land ser med bekymring hen til en nesten umulig betalings-situasjon i sin utenrikshandel. Oljelandene har problemene med å bruke de veldige nye inntekter. Slik kan en lese at oljepenger er ute med følere overfor storkonserner som Krupp-verkene og Daimler-Benz (Mercedes) i Forbundsrepublikken, og i flaggbæreren Pan-Am i amerikansk luftfart!

Det går neppe noen veg tilbake til et system basert på billige råvarer. Alle nasjoner er stillet overfor den oppgave å finne seg til rette med den nye situasjon. Det kan de bare gjøre ved avtalte og felles tiltak og ved et vidtgående og langsiktig samarbeide mellom nasjonene.

Det kan komme riktig ille ut hvis landene blir grepet av en "redde seg den som kan"-mentalitet, og ved ensidige tiltak hver for seg prøver å demme opp for virkningene av en internasjonal krise. Jeg kan for min del ikke tenke meg at landene i desperasjon vil gripe til en slik politikk som gradvis forsterker vanskelighetene. Allerede nå tar arbeidsløsheten form som et skremmende spøkelse i mange industriland. Om den får øke og blir varig, da er det fare på ferde. Ja - da bør det være fare på ferde! Massearbeidsløshet vil være enda mere meningsløs nå enn da den herjet verden for en generasjon siden.

Dette stiller alle land overfor en dobbeltoppgave. Det gjelder også oss. På den ene side er det vårt ansvar best mulig å løse våre egne oppgaver. På den andre siden må vi åpent og med kraft gå inn i samarbeidet om vesentlige oppgaver som bare kan løses i fellesskap av nasjonene. Det gjelder blant annet slike ting som internasjonal fordeling av ressurser, bestemmelse av oljepriser, kornpriser og andre råvarepriser, internasjonale valuta- og betalingsordninger, og tiltak mot en overhåndtagende inflasjon.

Det er den siste folk flest merker best av tidens rystelser. Prisstigningen har særlig det siste året hatt en uvanlig styrke. Og det ser ikke lyst ut for det nye år. Overfor denne internasjonale flodbølge av prisstigning, har vi i Norge måttet stille oss et begrenset, men viktig mål. Det ene er å ligge lengst mulig bak i køen i prosentvis prisstigning. Det andre er å sikre en rimelig øking av realinntekten, d.e. inntekt minus skatt og omregnet for prisstigningen. Dette mål er nådd i 1974, og det er stillet som mål for det nye år.

Dette begrensede mål er det beste vi i dag kan stille opp ved våre egne tiltak. Men det er ikke tilfredsstillende på lengre sikt. Det må være en sentral felles oppgave for alle land å samarbeide for å drive tilbake den skremmende høye inflasjonstakten. Det er kanskje den viktigste internasjonale oppgaven i øyeblikket.

Samtidig må vi i vårt eget land fortsette med å finne veier til reell bedring og en videre utjamning av levekårene, uten å gi økte impulser til en bekymringsfull

prisutvikling. Vårt moderne samfunn er på alle områder preget av sterke organisasjoner. Dette gjelder såvel alle grupper av lønnstakere, som det gjelder bønder, fiskere og næringsdrivende. Oppgaven må være å fremme en rettferdig inntektsutvikling med minst mulig prisstigning. Jeg tror dette kan oppnås, men det krever et aktivt samarbeide mellom organisasjonene og regjeringen. Og det må ta sikte på alle inntekter og alle grupper. Ingen kan være interessert i at en moderat framgang i inntekter skal være ledsaget av en voldsom øking av alle nominelle tall i økonomien. Vi må i det nye året komme skritt videre i dette arbeidet.

Det er rett her å peke på at de omfattende inntektsoppgjør i 1974 foregikk uten ødeleggende åpne konflikter. Det var meget få unntak fra denne hovedlinje.

De internasjonale rystelser i tiden har gitt grunnlag for flere store konferanser arrangert av F.N. I Norge knytter den største umiddelbare interesse seg til Havrettskonferansen, som fortsetter i det nye år. Vårt folk er vitalt interessert i at det blir nådd fram til internasjonalt anerkjente folkerettsregler for forvaltningen av havområdene utenfor kystlandene. Med fasthet og utholdenhet må vi ta del i arbeidet for å få anerkjent 200 nautiske mils økonomiske soner utenfor kystene.

Arbeidet med de mere kortsiktige mål skal fortsette så hurtig og så langt våre muligheter rekker. Det gjelder fastleggingen av de trålfrie soner. Og det gjelder en midlertidig utvidelse av fiskerigrensen til 50 nautiske mil. Regjeringen vil gjøre det som er mulig for å

vareta kystfolkets interesser. Vi bør her følge veger som gir kystfolket økende trygghet. Og ikke la oss friste til eventyrpolitikk som ikke trykker noen framtid.

F.N. har også stått for en stor konferanse om befolkningsutviklingen og en annen om matvaresituasjonen. Slike konferansers umiddelbare betydning ligger vel i at alle deltakerland inspireres til å tenke gjennom problemene. Og fundamentale framtidsperspektiver kommer under åpen diskusjon. Samtidig bærer konferanseformen i seg kimen til en nødvendig internasjonal handtering av oppgaver som bare kan løses av menneskeheten i fellesskap.

Vi bør i denne sammenheng ikke glemme at i F.N.'s regi er 1970-årene det andre utviklingstiåret. Vi er nå midtveis i dette andre tiåret. Alle som vil bruke øyne og forstand vil lett se at den internasjonale klasseforskjell mellom industriland og utviklingsland ikke jevnes ut ved et engangs løft, ikke heller på et tiår eller to. Dette er menneskehetens sentrale oppgave, minst en generasjon framover. Må vi i vår selvtilfredse velstand aldri glemme det.

Det nye året er så F.N.'s internasjonale kvinneår. Det skal skapes mere forståelse og bedre forutsetninger for større likestilling mellom kvinne og mann i alle land. Om dette skal det også holdes en stor internasjonal konferanse.

Dette er en lang veg å gå, også i de nordiske land. Artuseners tradisjoner hviler tungt over de ulike vilkår og muligheter for kvinner og menn. Ulikhet i oppdragelse, i utdanning, i yrkesvalg, i opprykksmuligheter. Den brede front for større likhet må starte

på tidlige alderstrinn. Senere låser forholdene seg fast i de overleverte former.

Det vil bli lagt fram for Stortinget en lov om likestilling mellom kjønnene. Loven vil forby usaklig forskjellsbehandling og sikre retten til lik lønn for arbeid av lik verdi. Men også dette er bare et skritt på den lange veg til større likestilling. Den veg som skal tilføres ny styrke ved F.N.'s internasjonale kvinneår.

Vårt folk har alltid stilt seg sterkt kritisk til diktaturer og til militære og halvmilitære styresett. Dette preget også vårt forhold til de autoritære regimer i Hellas og i Portugal. Med glede og forventninger har vi sett at disse regimer brøt sammen siste år. Vi vil med stor interesse følge alle tiltak for å gjøre disse land til fullverdige medlemmer av den europeiske demokratiske familie.

I Norge har partisystemet og dermed det politiske miljø fått et annet innhold enn det vi var vant til gjennom en lang periode. Det har funnet sted en sterk oppsplitting, tildels i meget små grupper. Ingen som er tilhenger av et stabilt og arbeidsdyktig politisk folkestyre kan være lykkelig over en slik utvikling.

I dag har vi imidlertid en slik situasjon, og vi må inntil videre leve med den. På lengere sikt er det bare det norske folk selv som i frie valg bestemmer partimønstret. Det er folkets rett og det er folkets ansvar.

Som situasjonen er har den bestemte krav til alle som har tatt på seg politiske verv, særlig i konstitusjonelle

organer. Politiske og sosiale motsetninger i Norge er betydelige, men de er ikke uoverkommelige. Det er ikke lagt bånd på noens politiske frihet. Men denne omfatter også friheten til å medvirke til at landets konstitusjonelle organer kan fylle sine hverdagsoppgaver. Ingen er tjent med at det utvikler seg forhold som folk flest vil oppfatte som politisk kaos.

Sterkere enn før vil det nemlig være bruk for målrettet politisk styring. Vårt velferdssamfunn er inne i en åpenbar brytningstid. Mange av de elementer som formet det har med tiden blitt rutinepregede apparater - eller etablissementer som det heter. Det gjelder produksjonsbedrifter hvis oppkomst i sin tid ble hilst med takknemlighet og fanfarer. Det gjelder sosiale og kulturelle institusjoner. En generasjon forlangte veger - store, brede veger. En ny generasjon spør om det ikke kunne greid seg med halve vegbredden!

I forgrunnen kommer livsmiljø og trivsel. Mennesker studerer bekymret befolkningseksplosjonen på den ene siden, sløsing med forgjengelige ressurser på den andre. Det modnes en bevissthet om at det er menneskets rett og plikt å forvalte alle ressurser slik at utviklingens perspektiver ikke peker mot den store katastrofe, men mot et tryggere og rikere liv for framtidige generasjoner.

Min generasjon har fått gjennomleve et meget interessant kapitel i vårt lands historie. Det har ikke vært noen dans på roser. Men det totale resultat kan vi vedstå oss.

Nye generasjoner stilles overfor nye oppgaver. Jordens ressurser skal bringes under en sikker forvaltning. Befolkningsøkningen må komme under kontroll. Naturmiljøer skal vernes og kulturmiljøer vernes og formes. Forurensningene skal stoppes ved deres kilder. Fra vår tids teknologi skal en skape en økologisk balanse som gir menneskene levemuligheter i all framtid. Høytidelig erklærte menneskerettigheter skal sikres over hele verden. Det skal bygges ut velferdsskapende systemer for kontakt i et stadig mere komplisert samfunn. Alle mennesker skal sikres lik verdighet og likestilling.

Alt dette gjør vi ikke på et år, selv om det i dag ligger ubrukt foran oss. Men her går vegen inn i det nye år.

For hele vårt folk formidler jeg en nyttårshilsen til alle landsmenn hjemme og ute.

Jeg hilser sjøfolk på alle hav og havner, folk i tjeneste i arktiske områder, de som er ute i utviklingshjelpen og på misjonsmarken. En hilsen også til de mange norske som er ute i sivil virksomhet i alle verdensdeler.

På vegne av de mange sender jeg herfra også en nyttårshilsen til Kong Olav og hans familie.

Jeg hilser dere alle med det gamle ønsket

et godt nytt år!